

DOKTORI

ISKOLA

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

LÁTNI A LÁTHATATLANT

A láthatatlan színház elmélete és gyakorlata.
A Látás Redukciójával történő Dramatizálás /LRD/ módszere.
A műfaj és a módszer teológiai párhuzamai

Mézes Zsolt László

Témavezető: Dr. Szabó Lajos

Budapest, 2018.

A TÉZISFÜZET TARTALMA

1. KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK ÉS CÉLKITŰZÉSEK	3
1.1 Célkitűzés	3
1.2 A láthatatlan színház	3
1.3 Kutatási előzmények	4
2. MÓDSZER	5
3. TÉZISEK.....	6
A disszertációban felhasznált válogatott szakirodalom	11
A szerző disszertációval kapcsolatos publikációs listája	12

θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε·
μονογενὴς θεὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

„Istent soha senki sem látta:
az egyszülött Isten, aki az atya kebelén van, az jelentette ki őt.”

JÁNOS EVANGÉLIUMA 1,18.

1. KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK ÉS CÉLKITÚZÉSEK

1.1 Célkitűzés

Értekezésem fő célja a *láthatatlan színház* módszertanának rendszerbe foglalása. Azon alapok lefektetése, amelyek lehetővé teszik a műfaj megfelelő alkalmazását. Ez a láthatatlan színház elméletének kifejtését és működésének leírását jelenti. A láthatatlan színház műfajából alkottam meg a *Látás Redukciójával történő Dramatizálás* módszerét, amelyet szintén bemutatok.

A Magyarországi Evangélikus Egyházban született színházi műfajt a teológia oldaláról is vizsgálom. Tapasztalatokból kiindulva igazolom, hogy a műfaj, e munkában leírt módszertan szerinti alkalmazása, a hit tartalmaihoz – jelesül a keresztény élet céljához és a spiritualitáshoz – vezető segédeszköz. Szándékom mindezzel egy olyan magasabb viszonylatrendszerbe is ágyazni a leírást, amely a műfaj és a módszertan mögötti spirituális vonatkozásokat is kiemeli.

1.2 A láthatatlan színház

A láthatatlan színházi előadásokon a nézők bekötött szemmel élhetnek át olyan hétköznapi vagy kevésbé hétköznapi szituációkat, amelyek látás nélkül katartikus élménnyé válhatnak. Színház, játék és dráma tehát egyszerre a műfaj, ugyanakkor több is ezeknél, mivel beavat a színházba, játékba, drámába. A néző szó szerint *bőrén érzi*, érzékszervein keresztül tapasztalja a történeteket, *vele* történik minden. Olyan kapu ez a színház, hogy a rajta való átlépés *befelé* és *felfelé* vezet. A Láthatatlan Színház színészei a *révészek*. Ők vezetnek és segítik a hagyományos színházi előadások nézőit, akiket *vándoroknak* nevezünk. Az előadás egy jól végiggondolt koncepció alapján, előre megírt forgatókönyv szerint történik. A történet dramatizálásának helyszínei a stációk, amelyeken a bekötött szemű vándort a révészek segítik, mozgatják, illetve beszélnek hozzá a darab mondanivalója szerint. A vezetett és segített „nézők” saját lelkük és

képzeletük által emelt díszletek között járják végig az előadás útját, miközben a továbbra is zavartalanul működő érzékszerveiken keresztül dramatizálják a történetet.

1.3 Kutatási előzmények

A kezdetek időszaka. A műfaj a kilencvenes évek végén jelent meg a Budapesti Evangélikus Egyetemi Lelkészségen, kezdeti formáját LÉNÁRT Viktor és ASZALÓS Péter fejlesztették ki. Alapötletük a látás érzékszervének ideiglenes kikapcsolása volt, miközben valamely bibliai történetet a pszichodrázában is alkalmazott vakvezetési játékok fajtájára írtak át, melynek közös jellemzője, hogy a pár egyik tagja csukott szemmel játszik, önként ideiglenes fizikai kiszolgáltatottságot vállal társával szemben. E játékok, miközben megingatnak térérzékelő biztonságunkban, felhívják a figyelmet a többi érzékszervre, hallásra, tapintásra, szaglásra, s még valamire, ami jelen esetben a legfontosabb: növelhetik, de ugyanakkor csökkenthetik is a bizalom érzését a látó társ iránt. Ez a játékcsoport igen alkalmas volt a kísérletezésre, mert egyrészt a bizalom növelésének és a bizalomcsökkentés elkerülésének eszközeit kidolgozhatóvá tette, másrészt a vallással, hittel, spiritualitással kapcsolatos asszociációkra is lehetőséget adott. A hitben ugyanis mindig ott rejlik a bizalom kérdése, s miközben csukott szemmel vezetnek ki vagyok szolgáltatva a vezetőnek, olyan kétségeim és kérdéseim merülhetnek fel, hogy bízhatok-e benne? Ugyanakkor, ha azt tapasztalom, hogy vigyáznak rám, biztonságérzetem növekszik, ez pedig embertársamon keresztül érkezik meg hozzám. A bizalom az emberi létezés egyik alapfeltétele, a pszichológiában ERIKSON pszichoszociális fejlődésméleteének kulcsfogalma. Ilyen értelemben valami olyasmire tapintott rá a megszülető műfaj – összekapcsolva ezeket az egyszerű játékokat a Szentírásból vett mondatokkal, később történetekkel –, amelyben egyszerre megjelenhetett az alapvető spirituális tartalom és az ember személyes létszükséglete is. Az egyetemista gyülekezetben dolgoztuk ki a dramatizálás fő technikáit, az érintések és a vándorok mozgásainak szabályrendszerét, a bizalom megőrzésének fontosabb összetevőit.

A műfaj az ezredfordulót követő években erősödött meg, és évekig a gyülekezet egyik közösségépítő formája volt. Egy olyan lelkiületű hozzáállás társult ezekhez az előadásokhoz, amely lehetővé tette a vallásos minőség megtapasztalását, a Szentírás lényegének átélés-szerű élmélyítését, megelevenedését.

Mivel a kezdetektől erősen motiváltak a műfajban lévő lehetőségek 2006 őszén önálló társulatot alapítottam Debrecenben. 2008 nyarán a Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézetének éves Pasztorálpszichológiai konferenciáján a *láthatatlan színház mint módszer* volt a fő programpont, ahol a bemutatást követően elismert és neves szakemberek tovább ösztönözték a műfaj gyakorlását és fejlesztését. Ennek révén szerveződött újjá a Jelenlét Műhely Egyesület, a műfaj civil kezdeményezésű háttérintézménye, amely a módszer színházon kívüli egyébirányú felhasználásait is felkarolja.

Az intézményesülés komoly fordulóponthoz jelentett a Láthatatlan Színház életében, a civil szervezet nagymértékben előmozdította a műfaj népszerűsítését. 2017 végéig 235 előadást tartottunk, Európa több országában megfordultunk, és vándorainktól rengeteg pozitív szóbeli és írásbeli, a műfaj elterjesztését ösztönző visszajelzést kaptunk. A Semmelweis Egyetemre benyújtott diplomamunkám (MÉZES, 2011a) a műfaj egyéb irányú felhasználását indította el és ösztönözte a szakmaspecifikusság alapjainak lefektetését, amelyet ez a disszertáció foglal magában.

2. MÓDSZER

A láthatatlan színházat két évtizedes múltja alapján, olyan alternatív színházi műfajként tárgyalom, amely több tekintetben multidiszciplináris. Leíró módszertani megközelítem sokszínűségének ez a fő oka. A műfaj értelmezésének szándéka vezetett abban, hogy a multidiszciplinaritás köréből olyan vonatkozási pontokat emeljek ki, amelyek a műfaj újszerűségét és az abban rejlő lehetőségek megértését segítik.

Így emelek be munkámba színházelméleti, fiziológiai, drámapedagógia, pszichológiai és spiritualitással kapcsolatos elemeket, amelyek a műfaj művészetfelfogását tárgyaltják. A pszichodráma, valamint a pszichoterápiás feltételrendszerhez való kapcsolódással a módszer terápiás alkalmazási lehetőségeit alapozom meg. Egyházi területeken pedig missziós és lelkipásztori lehetőségként kívánom felmutatni a láthatatlan színházat. E sokszínűség alapján alkottam meg a láthatatlan színház műfajából a Látás Redukciójával történő Dramatizálás módszerét, amely lehetővé teszi a színházi területeken kívüli felhasználást, az adott területek sajátosságai szerint.

Jelen munka felépítése e módszertani elkülönülés folyamatát is tükrözi annyiban, amennyiben a láthatatlan színház elméletéből és gyakorlatából – működésének törvényszerűségeit feltárva – indulok ki, s érkezek meg a Látás Redukciójával történő Dramatizáláshoz. Szándékom, hogy mindezeket lelkipozíciós, dramatikus és teológusi szemléletem hassa át.

Ezek alapján a multidiszciplinaritást a teológia mellett az orvostudomány, a pszichológia, a színháztudomány és a művészetek képviselik, amelyek mind hátárterületei a műfajnak, továbbá a gyakorlati terápiás vagy diagnosztikai módszerek közül a pszichodráma, mint csoportpszichoterápia, a bibliodráma, a szomatodráma, a szisztemikus-fenomenológikus rendszerterápia is sok szempontból kapcsolódik a téma megközelítéséhez.

Több ponton előfordul, hogy konkrét fogalmak eredeti értelmének és jelentésének feltárásához folyamodom, amellyel e fogalmak ma használt jelentésének kiterjesztése és visszavezetése a célom. Jelentéseken túli jelentésrétegeket szeretnék felidézni ezzel, és ahol ez lehetséges, szimbolikus többletet nyújtani. Hasonlással élve az élet ugyanis mindig több, mint biológia, a lélek mindig több, mint pszichológia, s Isten is több, mint teológia. De a szavak szintjén maradva a Biblia szövegénél is több mindaz, amire a Biblia utal. Ez fő szemléletem a láthatatlan színház bemutatásánál, a kiterjesztés. A tudomány korlátai között arra utalni, ami a tudományon túl van. A teológia, a művészetek és a humán tudományok is megtalálhatják azt a nyelvet, amelyen keresztül tudományossá tehető az a *tárgy*, amiről beszélnek, annak ellenére, hogy *az*, maga, nem tárgyasítható. A tudomány legnemesebb célja lehet az, hogy ezt szem előtt tartsa, hogy a tudomány felettiről tudományosan beszéljen és gondolkodjon. Megértést kereső teológusi szemlélet vezérelt ebben, és az, hogy a vallás, teológia és spiritualitás „tárgya” valami olyannal foglalkozik, amely innen is, és túl is van a maga tárgyiasságán. Más szóval leírva: *láthatatlan*. De ahhoz, hogy ezt láthatóvá, érzékelhetővé tegyük, nélkülözhetetlen ez a szemléleti sokszínűség.

3. TÉZISEK

1. Kiinduló tézisem a láthatatlan színház meghatározása. Legösszetettebb definíciója szerint a láthatatlan színház olyan **dramatikus műfaj**, mely meghatározott **interakciós mezőben** történik. **Sajátos keretekkel** és **eszközökkel**, a **látás érzékszervének kikapcsolásával**, a

működésében nem korlátozott **többi érzékszerv révén**, különböző **észleletekhez vezet**. Ezek **mentalizációja** során pedig egy **tapasztalati valóságot** nyit meg a résztvevőkben.

- 1.1 E meghatározás legfontosabb összetevője a láthatatlan színház interakciós mezője, az a keretrendszer, amely megteremti magát a műfajt. Az interakciós tér összetevői: a révész, vándor, elő-színpad, színpad, a dramatikus út, a csendterem és a jelenlét-szoba.
 - 1.2 A láthatatlan színház hatásmechanizmusát külső vagy objektív, és belső vagy szubjektív feltételek határozzák meg. A külső feltételek a láthatatlan színház eszközrendszeréhez tartoznak. Négy ilyen elemet különböztetünk meg. Ezek a látás kizárása (1), a többi érzékszervek működésének érzékenyítése és felerősítése (2), az érintések (3), valamint a dramatizált vándorút tartalmi összetevői (4). Ezek teremtik meg a tapasztalati valóság megnyilvánulásának objektív feltételrendszerét. A szubjektív, vagy belső hatótényezők közül a pszichológiai természetű (5) és a spirituális természetű (6) összetevők a legfontosabbak.
 - 1.3 A láthatatlan színház célja bizonyos tartalmak tudatosítása, megerősítése és megelevenítése. Ezek konkrétabb formákban: érzések megindítása (1), élménytartalmak tudatosítása (2), cselekvésre ösztönzés (3), önreflexióra indítás (4) és a spiritualitás megelevenítése (5).
2. A láthatatlan színház működésének és dramatikus dinamikájának hármasság pillére az érintések, a bizalom és a spiritualitás. A működés testi szintjét az érintések, a lelket a bizalom kialakítása, a szellemet a spiritualitás teremti meg. Az érintés a színház fő eszköze, a révészek érintésekkel vezetnek és segítik a bekötött szemű vándorokat a dramatizálás során. Ez akkor válik lehetővé, ha a vándorok részéről megteremtődik a szükséges bizalom a vezetés és segítség elfogadására. E kettő, az érintések és az bizalom élménye „felébresztő” eszközei lehetnek a harmadiknak, a spiritualitásnak. Az Istenhez való közelségünk, a vele való közösségünk és szeretettségünk élménye elevenedhet meg ezáltal a vándorokban.
 3. A láthatatlan színház szakmaspecifikussága e fenti hármasság megfelelő érvényesülése az, amely megköveteli alkalmazásuk részletes szabályozását. Ez a társulati hozzáállás kritériumainak betöltését és a révészek célirányú képzését jelenti.
 - 3.1 A társulati hozzáállás tulajdonképpen a társulat felelősségvállalása. A látás érzékszervének korlátozása ugyanis regresszív hatást idéz elő. Ezt pedig biztonságos keretek között kell

tartani, hogy a vándorok ebben az állapotban megnyilvánuló érzékenysége ne *lefelé*, hanem *felfelé*, a spiritualitás felé épüljön. E felelősségvállalás az alábbi fő kritériumokban ölt testet:

- a bizalom megteremtése,
- empátikus hozzáállás,
- önismeret igénye,
- titoktartás kötelezettsége és tisztelet,
- az érintések alapelvei,
- a higiénia alapelvei,
- be- és kimosakodás, pszichohigiénia.

3.2 Ehhez szorosan kapcsolódik annak meghatározása, hogy ki lehet révész, milyen fajta elő-képzettséggel és kvalitásokkal kell rendelkeznie. A Jelenlét Műhely Egyesület révész-alapképzésben a következők területek fejlesztése játssza a fő szerepet: személyes készségek, technikai tudás, lelki és spirituális természetű készségek, önismeret fejlesztése.

4. A láthatatlan színház műfajából megalkottam a ***Látás Redukciójával történő Dramatizálás módszerét*** (továbbiakban: LRD), amely a színháznak is alapja, de ilyen formában objektívabb elemzésre alkalmas. Továbbfejlesztését tekintve jobban elhatárolható az alternatív színházi formától és több felhasználási területen is alkalmazható.

4.1 Az LRD meghatározása szerint egy olyan

- **dramatikus** módszer, amely
- meghatározott **interakciós mezőben történik**, és
- a látás **redukálásával**, regressziót kiváltó hatással **érzékenyebbé tesz**.
- Ez az érzékenység a kliens **bizalma**, **interaktív ráhagyatkozása**, és a révészek feltétel nélküli **elfogadása** révén **elmélyül**.
- Ebben a biztonságos közegben a feldolgozandó témára megalkotott **sajátos keretekkel és eszközökkel**,
- mentalizáció során **belső tapasztalattá** sűríti a kliens feldolgozandó témával kapcsolatos vitális igényeit,
- lehetővé téve ezáltal a **beállítódás és a viselkedés megváltozását**.

- 4.2 Az LRD interakciós mezője a módszer keretrendszere. Az előzetes és utólagos lelkigondozói beszélgetés, a színtér, a zárandokút, a révészterapeuta, a révész, valamint a kliens/zárandok alkotja azt a közeget, amelyen belül az interakció történik.
- 4.3 A Pszichiátriai Szakmai Kollégium által korszerűsített pszichoterápiás szakmai protokoll alapján kimutatom, hogy az LRD módszerében komoly megfelelések mutathatók ki a pszichoterápia és az LRD között. Ennek egyik elősegítő összetevője a módszer eriksoni, ún. ősbizalom- vagy alapbizalom-élmény felidéző képessége, amely további kísérleti vizsgálatok elmélyítése révén lehetővé teheti a kiegészítő terápiás alkalmazást.
- 4.4 Az LRD felhasználási területei közül kiemelendő a szemléletformálás, a gyülekezetépítés és járulékos terápiás jellegével a mentálhigiéné területe.
5. A láthatatlan színház egy lelki zárandoklat. A dramatikus út, a vándorlás, a vándor bizalma, a ráhagyatkozás készsége, a révészek segítsége, a biztonságérzet, a csend, a műfaj spiritualitása alapján párhuzamba állítható az Istenkereséssel, a vallással.
- 5.1 Az Újszövetségben előforduló megtérés fogalom két fontos szava az ἐπιστρέφω [*megfordul, visszafordul, visszatér, megváltozik, megtér*] és a μετανοέω/μετανοῶ [*Isten felé való fordulás*]. Kimutatom, hogy a páli megtérés-esemény analógiába állítható mindazzal ami a láthatatlan színházban történik, alátámasztva ezzel a módszer **konkrét, egyéni** spiritualitás felé vezető lehetőségeit.
- 5.2 A spiritualitás nyolc sajátosságát tárgyalva megállapítom, hogy mindezek párhuzamba állíthatók a láthatatlan színház egyes elemeivel, alátámasztva ezzel a módszer **általános** spiritualitás felé vezető lehetőségeit.
- 5.3 Az Istenhez közeledés különböző formáit vizsgálva kimutatom, hogy ezen formákban mely sajátosságok azok, amelyek a láthatatlan színház egyes elemeiben is megjelennek. Ezek is a módszerben rejlő spiritualitás lehetőségét hordozzák.

1. táblázat: Az Istenhez közeledés egyes formáinak hasonlósága a láthatatlan színházzal

ISTENHEZ KÖZELEDÉS FORMÁI	LÁTHATATLAN SZÍNHÁZZAL ROKONÍTHATÓ PÁRHUZAMOK
Kereszttség	Állapotváltozás

Szóbeli ima	Istenhez emelkedés lehetősége
Elmélkedés	Bizalom, ráhagyatkozás, emlékezés, érzelmek, gondolatok szerepe az egység-élmény előidézésében
Szemlélődés	Ráhagyatkozás, befogadás, passzivitás
Liturgia	Utazás, színház, rituálé
Eucharisztia	Ősbizalom, egységélmény
Zarándoklat	Dramatikus út, utazás, cél
Lelkigyakorlat	Spirituális élmény irányába érzékenyít
A misztikus tapasztalat	Sajátosságok, hozzáállás, eszközrendszer révén lehetőség az Istenképűség felismerésére
A Jézus-ima	Test-tartás, jelenlét.

5.4 János 1,18 elemzésében kimutatom, hogy a láthatatlan színház műfajának egésze, a révészek vezetése és vándorok vezetettsége, azok bizalma (hite), ráhagyatkozása, érzékelhető biztonságos és védett „kebel-szerű” közege, mind analógiába állítható e verssel, amely szintén igazolja a műfaj spiritualitás felé vezető lehetőségeit.

6. Értekezésem lefekteti azokat az alapokat, amelyek a láthatatlan színház és az LRD megfelelő alkalmazását lehetővé teszik. Meghatározza a szakmaiság kereteit, mivel a módszer fő eszközei: az érintések alkalmazása, a bizalom megőrzése és a spiritualitás szerepe szükségessé tették ezeket. A láthatatlan színház eszköz a maga formájában. És mint eszköz, lehetőséget hordoz magában. Ez a lehetőség pedig, amennyiben szakmaiságának kritériumai érvényesülnek, a *Láthatatlan* meglátásának, érzékelésének, a spiritualitás megelevenítésének a lehetősége.

A disszertációban felhasznált válogatott szakirodalom

- AMELN F. v., GERSTMANN R. & KRAMER, J. (2004). *Psychodrama*. Berlin: Springer.
- BLAKE, Randolph & SEKULER, Robert, (2000). *Észlelés*. Budapest: Osiris Kiadó Kft.
- BLATNER, Adam (1996). *Acting-in: practical applications of psychodramatic methods*. New York: Springer Publishing Company, Inc.
- BOLYKI, János, (2001). „*Igaz tanúvallomás*”: *Kommentár János evangéliumához*. Budapest: Osiris Kiadó.
- BOSCH, David J. (2005). *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*, Budapest: Harmat – PMTI.
- BROWN, Raymond E. (1966). *The Gospel according to John (i-xii)*. /The Anchor Bible Vol. 29./ Garden City, NY: Doubleday.
- BUBIK, Veronika (szerk.), (2013). *Vizualizáció a tudománykommunikációban*. Budapest: ELTE, Egyetemi jegyzet.
- ERIKSON, Erik H. (1997). Az emberi életciklus. In BERNÁTH-SOLYMOSI (szerk.), *Fejlesztésléktan olvasókönyv*, p. 27-41. Budapest: Tertia.
- LUTHER, Márton (1996). A nagy káté. In *Luther Márton négy hitvallása*. Budapest: A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya.
- McHUGH, John F. (2009). *A Critical and Exegetical Commentary on John 1-4*. /The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament/ Bodmin, Cornwall: T&T Clark, MPG Books Ltd.
- MERTON, Thomas (1989). *Lelkivezetés és elmélkedés*. Budapest: Országos Lelkipásztori Intézet, Márton Áron Kiadó.
- MICHAELS, Ramsey J. (2010). *The Gospel of John*. Michigan/Cambridge U.K.: William B. Eerdmans Publishing.
- MÖLLER, Christian (2004). *Einführung in die Praktische Theologie*. Tübingen und Basel: A Francke Verlag.
- NEELANDS, Jonothan (Ed. by Tony GOODE), (1990). *Structuring Drama Work – A handbook of available forms in theatre and drama*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NYITRAI, Erika (2011). *Az érintés hatalma*. Budapest: Kulcslyuk Kiadó.
- ROGERS, R. C., (1957). The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change. In *Journal of Consulting Psychology*, Vol. 21, No. 2.

- SCHMEMANN, Alexander (2001). *A világ életéért*. Budapest: Paulus Hungarus – Kairosz.
- SEITZ, Manfred (1985). *Praxis des Glaubens*. Göttingen: Vandenhoeck & Rupreich
- SJÖGREN, Per-Olof, (1991). *A Jézus-ima, a szív imádsága*. Budapest: Nexus-Verdes
- SPANN, Othmar (2011). Szeretet, tudás, emlékezet. Válogatott részletek a spanni pneumatológiából. In: *Ars Naturæ*, II. évf. 3–4. sz. (pp. 299-315). Szeged: Életharmónia Alapítvány.
- SZABÓ, Lajos, (2004). *Alapozó ismeretek a gyakorlati teológiában*. Budapest: Luther kiadó.
- TILLICH, Paul (2000). *Rendszeres teológia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- WINNICOTT, D.W. (1999). *Játszás és valóság*. Budapest: Animula.
- ZEINTLINGER, K. E., (2005). *A pszichodráma-terápia tételeinek elemzése, pontosítása és újrafogalmazása J. L. Moreno után*. Budapest: Semmelweis Egyetem Mentálhigiéné Intézet, Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány

A szerző disszertációval kapcsolatos publikációs listája

- MÉZES, Zs. L. (2008). A Láthatatlan Színház alkalmazása a mentálhigiéné területén. In *Embertárs*, VI. évf. 4. szám, (pp. 342-350.)
- MÉZES, Zs. L. (2010). „Látni a Láthatatlant” – A látás érzékszervének ideiglenes korlátozása során való történetdramatizálás módszere gyakorlati teológiai szempontból. In SZÁVAY László, CSÜRÖS András Jakab, FARAGÓ Dávid (szerk.) *Fiatal Kutatók és Doktoranduszok I. Nemzetközi Teológuskonferenciája, Budapest, 2010. október 8-10.*, Konferenciakötet, (pp. 94-101.)
- MÉZES, Zs. L., (2011a). *Látni a Láthatatlant – A Látás Redukciójával történő Dramatizálás /LRD/ módszerének bemutatása*. Budapest: Diplomadolgozat, Semmelweis Egyetem, Mentálhigiéné Intézet, Lelkigondozó Szakirányú Továbbképzési Szak.
- MÉZES, Zs. L., (szerk. SZÁVAY, L.), (2011b). A Látás Redukciójával történő Dramatizálás /LRD/ módszere. Pasztorálpszichológiai és terápiás lehetőségek. In: *Fiatal Kutatók és Doktoranduszok II. Nemzetközi Teológuskonferenciája: „Vidimus enim stellam eius...”* Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem, L'Harmattan Kiadó, (pp. 262-269.)
- MÉZES, Zs. L., (2012). Miben áll a művészetek gyógyító érintése? A művészetek prófétasága jelen korunkban. *Lelkipásztor*, október 382-384.
- MÉZES, Zs. L. (2014). A megtérés visszhangjai a bibliodrámban. In *Embertárs*, XII./2. szám (pp. 126-134.)